

tanulóknak magán tanítványoktól (a kosztot is pénzértékbe számítva) volt 6355 frt jövedelmök. Különböző jövedelmi forrásokból kapott az ifjuság 855 frtot. Iskola-kórházi költségek czimén elengedetett 171 frt 57 kr. Iskolai tartozás, tandij stb. czimén elengedetett 51 szegény tanulóknak 225 frt 23 kr. Köz-tanítók-, gazda-, könyvtárnok- és iskola szolgálknak különböző tartozás czimén, mint jutalom, elengedetett 84 frt 25 kr.

Ha összegezzük a fent elősorolt jutalmakat, segélyezést, ösztöndíjakat és javadalmakat — ide nem értve a 22 szegénysorsu tanuló élelmezését — melyeket a tanuló ifjuság a lefolyt tanévben élvezett, azoknak értéke teszen : 9,819 frtot és 41 kr. E gazdag jövedelmi forrás arra mutat, hogy főtanodánkban kedvező alkalom van azoknak is a művelődhetésre, a kik csekély vagy épen semmi vagyonnal sem bírnak. Vajha a tanárok helyzetén is mielőbb segítene, hogy így a megélhetés aggodalmaitól némileg felmentve, magokat annál teljesebb odaadással szentelhessék a nevelésügynek! . . .

Az 1880—81-ki tanév szeptember hó 1-én kezdődik. A beiratások az első két napon eszközölhetők, a főtanoda helyiségében, a 29-ik számú igazgatósági tanácsteremben.

KOVÁCS JÁNOS
igazgató-tanár.

2. A tordai középtanodáról.

A középtanoda ünnepélyes megnyitása 1879. szeptember 9. történt meg az állami polg. fi- és leányiskolával egyidejűleg, mely alkalommal az igazgató mondott alkalmi beszédet.

A már ismert szerződés alapján a középtanoda III-ik osztálya is átalakítottatott ez évben polgári iskolává, mely intézet mellé a vallás és közokt. m. kir. ministerium által Magyarai Mihály neveztetett ki a mennyiségtani és természettudományi tárgyak tanítójául.

A netán felmerülő aggodalmak eloszlatására szükségesnek tartom ezuttal figyelmeztetni a t. szülőket, hogy az itteni polgári fiúiskolában a classicus nyelveket az unitáriusok E. K. Tanácsa — a szerződés értelmében — a gymnasialis tantervnek megfelelő mértékben taníttathatja, s tényleg taníttatja is; s ez által a középtanoda megfelelő osztályaiba való átlépést semmi körülmény sem akadályozza.

Evközben dr. Kővári Sándor köztanító a vallás és közokt. m. kir. ministerium által az oráviczai polg. iskolához tanítónak neveztetvén ki, helyét az E. K. Tanács Raffaj Zsigmond papnövendékkel töltötte be.

Az intézet népeisége:

a) a középtanoda IV. V. oszt. felvétetett	33	tanuló
b) a polg. isk. I. II. III. "	46	"
c) az el. iskol. 1. 2. 3. 4. "	65	"
d) osztálytalan	9	"

az összes létszám 153 tanuló.

Vallás szerint: unitárius 68, ev. ref. 34, róm. kath. 29, gör. kath. 12, gör. keleti 5, mózes vallású 3, lutheranus 2.

Nemzetiség szerint: magyar 135, román 17, német 1.

Korra nézve: 5—10 évesig 34, 10—15 évesig 87, 15—20 évesig 32.

Vizsgát tett: 145 tanuló, kik közül: kitünő 24, jeles 36, jó 60, elégséges 20, elégtelen 5. Nem vizsgázott 5.

Az intézetben lakást nyert 48 tanuló, bejárt a városról 105. Vidéki volt 68, városi 85.

Evközben eltávozott az intézetből 3. Súlyos beteg volt 4. Tanított az intézetben 4 rendes tanár, 4 polg. isk. tanító, 3 köztanító, 1 írás és rajztanító az elemi osztályokban, és 1 valóságos énektanító; összesen 13 tanító.

A közvizsgálatok január és június hónapok végső napjain tartattak meg, igen szép számú közönség jelenlétében. A vizsgák vezetésére ez évben az E. K. Tanács nem küldött ki biztosokat, hanem azok megtartását egészen az igazgatóságra bízta.

A nyári közvizsgálat alkalmával a következő tanulókat tüntette ki jutalommal az igazgatóság:

a) néhai boldog emlékezetű Fejér Márton alapítványából a szép és helyesírás jutalmául ez évre eső 1 tallért Darkó József II-ik polg. oszt. tanuló nyerte.

b) Mltsgs. br. Kemény György főispán ur, mint rendesen, ez évben is két drb aranyat ajánlott fel jutalmul azon meghagyással, hogy azzal a IV-ik és V-ik oszt. tanuló ifjak közül azon két tanuló jutalmaztassék meg, kiknek magyarnyelvtani dolgozataik a legtöbb helyesírási és fogalmazási képességgel vannak írva. Az igazgatóság az egyik aranyat Sipos József V. oszt., a másikat Nagy Géza IV. oszt. tanulóknak ítélte.

c) Tkts. Osztian Gergely ur 5 tallér jutalmat ajánlott fel a középtanoda és polg. iskola növendékei részére, melyből az igazgatóság Tanka Sándor V-ik oszt. és Rédiger Béla IV-ik osztályu tanulóknak 1—1 tallért adott a rajzban tett előhaladásért; a polg. isk. gondnokság pedig Gálfi Lőrincz II. polg. oszt. tanulóknak 3 tallért adott jutalmul, szorgalmáért és jótanulásáért.

d) Tekintetes Veres Dénes isk. felügyelő gondnok ur 500 frto: alapítványának kamataiból a következő jutalmak osztattak ki jómagaviselet és a tanulásban tett előhaladásért:

Damokos Andor IV-ik osztályu tanulóknak két drb jutalomkönyv. Iszlai Gábor IV-ik osztályu tanulóknak 5 tallér, Borbély Sándor III-ik polg. osztályu tanulóknak 2 tallér a latin nyelvben tett előhaladásért és Nagy Todor III. polg. oszt. tanulóknak 1 tallért ugyanazért, Viski Gyula, Retezár Gerő, Ambrus Miklós 4-ik elemi oszt. tanulóknak 1—1 drb jutalomkönyvet, Hamari Miklós, Nagy Sándor, Moldován István, Trajánovics János 3-ik elemi oszt. tanulóknak 1—1 drb jutalomkönyvet, Ambrus József, Csongvai Géza 2-ik elemi oszt. tanulóknak

nak 1—1 drb jutalomkönyvet, Szatmári Pál 1. elemi oszt. tanulónak 1 drb jutalomkönyvet.

A polg. isk. gondnokság a következő tanulókat tüntette ki jutalommal:

Nagy Todor, Kovács László III. polg. oszt. Hannenheim Hermann II-ik polg. oszt. Trajanovits Ödön I-ső polg. oszt. tanulókat 1—1 drb jutalomkönyvvel. Józán Miklós, Tóth Ferenc I-ső polg. oszt. tanulókat 2—2 drb tallérral, Darkó József, Darkó Aron, Lukács Ferencz II-ik polg. oszt. tanulókat 3—3 drb. tallérral, Borbély Sándor III-ik polg. oszt. tanulót 3 drb tallérral, Csákány Sándor III. polg. oszt. tanulót 2 drb tallérral és Máté László III polg. oszt. tanulót 2 drb tallérral.

Forró köszönetet mondok ez alkalommal is a kegyes adományozóknak, a kik szives figyelmök és áldozatkészségök által annyi ártatlan örömet és jóra való buzdítást keltettek az ifjúság keblében.

Az áldott emlékezetü Koncz János-féle alapítvány kamataiból az E. K. Tanács jóváhagyásával havonként 2—2 forint segélyben a következő 10 tanuló részesült: Székely, Ferencz IV. oszt. tanuló Szováthról, Darkó József és Darkó Aron II. polg. oszt. tanulók Nagy-Ajtáról, Máté László III. polg. oszt. tanuló Kövendről, Pál Ambrus I. polg. oszt. tanuló Haranglábról, Simonfi Márton 4-ik elemi oszt. tanuló Kövendről, Árkosi András 1-ső elemi oszt. tanuló Várfalváról, Bencze Sándor IV. oszt. tanuló Mészkörről, Maksai Albert III-ik polg. oszt. tanuló Sárosról, Gálfy Lőrincz II-ik polg. oszt. tanuló Sinfalváról.

Évközben Bencze Sándor és Simon Márton hanyagság és roszmagaviselet által magukat érdemtelenné tévén a jótétemény élvezésére, helyöket az igazgatóság felterjesztésére az E. K. Tanács Módi Mihály IV-ik oszt. tanulóval B.-Sz.-Miklósról és Józán Miklós I-ső polg. oszt. tanulóval Tordáról töltötte be.

Ezen jótéteményen kívül a IV-ik és V-ik osztályu tanulók magán tanítványokkal — az elemi osztályokból — nagy mértékben voltak segítve; közülök 7-nek egész kosztja volt. A tanulók közül 30-an részesültek tandíj mentességben; hat pedig szolgaságért 120 forintot kapott.

Szigethi Sándor isk. felügyelő gondnok ur, egy szegény tanulót teljes ellátásban részesített. Nsgs. Moldován Gergelyné minden vasárnap 2 szegény tanulónak adott ebédet. A jótéteményeknek és kedvezményeknek egész hosszu sora ez, mely által a szegényebb szülőknek a taníttatás költségei nagy mértékben meg voltak könnyítve, úgy hogy örömmel mondhatom, miszerint nem volt az intézetben egyetlen egy szegény és jögyekezeti tanuló sem, a ki egy vagy más uton segélyben ne részesült volna.

Az iskolai nagy könyvtár vásárlás utján 14, ajándékozás

utján 30, összesen 44 kötet könyvvel gyarapodott. Közlönyei voltak: „Magyar Tanügy“, „Prot. Egyh. és Isk. Lap“, „Az orsz. középt. Tanár-egylet közlönye“, „Család és Iskola.“

A könyvtár rendezésén Derzsi Károly könyvtárnok épen most dolgozik nagy szorgalommal.

Ez évben rendeztetett el az ásvány-gyűjtemény is, melyben van 530 drb ásvány, 31 drb közet, 58 drb kövület, összesen 619 drb.

A régiségtár most van rendezés alatt, melyben igen nevezetes darabok vannak a római- és történelem előtti időszakból.

A régiségtárt ez isk. évben Mltsgs. Torma Károly pesti egyetemi tanár ur --- e szaknak európai hírü művelője — látogatta meg, s róla elismeréssel nyilatkozott. Egy pár tárgynak leírását is közölte az általa Bécsben kiadott „Neue Inschriften aus Dacien“ című füzetben.

Az ifjusági könyvtár részére ez évben sem vásároltatott semmi; mert még nem lehetett tudni vajjon a polg. isk. gondnokság átveszi e könyvtárt a polg. isk. részére, vagy nem. — Készpénze van a könyvtárnak 68 frtja, mely összeg a tordai kiegészítő-pénztárban helyeztetett el. Közlönyei voltak: „Magyarország és a Nagyvilág“, „Hasznos mullattató“. Az ifjusági olvasó-körnek, mely egyszersmind önképző-kör is, volt 33 rendes tagja. Ezen tagokon kívül a rendkívüli tagja lehetett e körnek minden középosztályu tanuló, a ki a kör rendes tagjai által végzett önképző munkásság iránt előszeretettel viseltetett. Az ilyen rendkívüli tagok az ifjusági könyvtárt is használhatták, annak szívesen látott olvasó tagjai voltak minden díj nélkül.

A kör minden héten egyszer — az esteli órákban — gyűlést tartott, melyben az ajánlkozó vagy kinevezett tagok költeményeket szavaltak s a szavalást egymásközt megbírálták. Az önképző-kör elnöke és a könyvtár főőre Bartók Endre isk. főnök volt.

Május 5-én a tanári és tanítói kar egyesülve az újtordai állami elemi iskola tanítói karával közös ifjusági ünnepélyt rendezett a nagy berekben, mely igen szépen sikerült. Megható volt látni a menetet, melyben öt tanintézetnek ifjusága vett részt, a kik a legnagyobb egyetértésben, a gyermeki kessel őszinte örömevel töltötték el e napot, a mely nem csak rájuk, de a szülőkre nézve is sokáig emlékezetes marad. — A gazgagabb szülők gyermekei, szegényebb tanulótársaikat megvendégelték. Osztatlan volt az öröm és boldogság szegény és gazdag között egyaránt.

Ez ünnepély nem volt belépti díjjal egybekötve, épen azért, hogy közös önnepélye legyen a szülőknek is, szegénynek és gazdagnak egyaránt.

Az ifjúság egészségi állapota elég kedvező volt, járványos betegség nem uralkodott a tanulók között, halál eset nem fordult elő.

A beteg tanulók körüli orvosi teendőket dr. Némethi Gábor városi orvos ur végezte, minden díj nélkül, hálára méltó buzgósággal és szivességgel. Fogadja e helyen is emberbaráti nemes tetteért az igazgatóság és a szülők forró köszönetét.

Azz intézet — középtanoda és elemi isk. — bevételei:

a) iskola-tartozásokban	293 frt.
b) haszonbérből	350 frt.
összesen	643 frt.

A kiadások összege 1543 frt a különbség tehát 900 frt. A kiadási többlet onnan származik, hogy a Kovácsi örökösöktől az isk. építésekor vásárolt épület anyagok árát 900 frt, ez évben ki kellett fizetni. E törlesztést az igazgatóság csak kölcsön útján eszközölte. E szerint tehát van az intézetnek jelenleg a tordai kiségitő-pénztárnál 900 frt váltó tartozása, mely tartozás 3800 frtról — mely az építés alkalmával használtatott fel — szállott le egy pár év alatt. Követelése van az intézetnek Fenesán Alexa és társain 4000 frt és járuléka, mely ügy már nem sokára megoldást nyer, a mennyiben némely ágai végrehajtás alatt állanak. A tanári és tanítói kar fizetését az egyh. közpénztár hordozza.

A jövő isk. évre a beiratások szeptember 1—5-ig eszközöltetnek, mind a gymnasium, mind pedig a polgár-iskolában. Ez idő alatt mindenki tartozik az igazgatónál magát beiratni s a tandíjt előre kifizetni; a kik pedig díjmentességben akarnak részesülni, azok kellőleg felszerelt szegénységi bizonyítványukat folyó év szeptember 2-ig az igazgatósághoz benyújtani kötelesek, ugy szintén azok is, kik az áldott emlékezetű Koncz János hitrokonunk által szegény tanulók segélyezésére tett alapítvány kedvezményeiben részesülni óhajtának, annyival is inkább, mert egyenlő körülmények között az elsőbb folyamodók részesülnek előnyben. Mind ezen kedvezményekben az unit. válásu polg. isk. tanulók is a középtanodai és elemi tanulókkal egyenlő mértékben részesülnek.

Torda, 1880. július 4-én.

PÁLFI KÁROLY,

igazgató.

3. A székely-kereszturi középtanodáról.

Az 1879/80-ik isk. évben beiratott az elemi osztályokba 54; a gymn. osztályokba 130; magán tanulóknak 4; összesen 188. A múlt évinél a népesség több 10-el.

Nemzetiség szerint: magyar 172; oláh 10; szász 2; zsidó 4.